

heemkunde kring
DE VIERSCHAER
WOUW

2-89

Hanghen tusschen hemel ende eerde

Noten

1. Het proces tegen Tanneke Driessen van den Bergh te Wouw in 1736-1737 door W.Reijnders. In: De Ghulden Roos 1986, p.4-24.
2. Rechterlijk Archief gemeente Wouw (RAW) inv.nr.97.
3. RAW inv.nr.100.
4. Rijksarchief Noord-Brabant. Archief gewestelijke besturen, voorlopig inv.nr.407.
5. RAW inv.nrs.97-100.
6. Gemeentearchief Wouw (GAW) inv.nr.49.
7. W.A.van Ham, Inventaris van de archieven van de Raaden Rekenkamer van de Markiezen van Bergen op Zoom. Den Bosch, 1980. Deel I: Algemene Inleiding p.26.
8. Idem p.24.
9. J.van Haastert, Beschouwingen bij de criminele vonnissen van de schepenenbank van de stad Breda uit de jaren 1626-1795. In Oranjeboom XXIV (1976) p.57.
10. Inventaris van de Raad van Brabant. Rijksarchief Noord-Brabant. Den Bosch 1981. Deel I: Inleiding, inventarissen en bijlagen 1-5.
11. W.A.van Ham, De ambtsgebieden in het Markiezaat van Bergen op Zoom. In: Varia Historica Brabantica IX. Den Bosch 1980. p.31-35.
12. Idem p.344.
13. A.C.M.Kappelhof, Belastingheffing in de meierij van Den Bosch, 1648-1730, Tilburg 1986.
14. Idem p.344.
15. Nieuwe Algemene Geschiedenis der Nederlanden (NAGN) deel 5 p.22.
16. Idem.
17. Idem p.228.
18. Idem p.229.
19. Gemeentearchief Bergen op Zoom, Register van ordonnantien 1464-1545, inv.nr.157 folio 294.

20. Placcaeten ende ordonnantien van de hertoghen van Brabant, deel II, Antwerpen 1648 p.438-444 d.d. 8 maart 1563.
21. Plakkaat van 20 oktober 1693: In: Groot Placcaetboek deel IV Den Haag 1705, p.507.
22. Plakkaat van 31 januari 1695.
23. Groot Placcaetboek, Deel VI p.548.
24. NAGN deel 5 p.229.
25. F.Vanhemelrijck, Ellendelingen voor galg en rad 1400-1800. (EVGR) Antwerpen/Amsterdam 1984 p.123 e.v.
26. Idem p.124-125.
27. Idem p.128-140.
28. Idem p.141-150.
29. F.Vanhemelrijck, Recent onderzoek naar de geschiedenis der criminaliteit. In BMGN 93 (1978) p.188.
30. H.F.J.M.van den Eerenbeemt, In het spanningsveld der armoede, agressief pauperisme en reactie in Staats-Brabant. Tilburg 1968 p.51.
31. H.Houtman- de Smedt. De Zuidelijke Nederlanden 1598-1780. In: Winkler Prins Geschiedenis der Nederlanden. Amsterdam/Brussel 1977 p.248.
32. A.Delahaye, Woide...die Wouda, Wouw 1980 p.12.
33. J.L.M.de Lepper, Oorlogsbelevenissen van een Brabants Dorp, Munstersen en Fransen in Dongen (1666-1673). In: Oranjeboom IV (1951) p.13.
34. Delahaye p.75.
35. Doop Trouw en Begraafboek Wouw deel 7-II.
36. Van den Eerenbeemt p.62.
37. Zie proces tegen Johannes Kramer in 1801.
38. Van den Eerenbeemt p.62.
39. Zie noot 9.
40. RAW inv.nr.97: sabbatie 17 februari 1618.
41. RAW inv.nr.97: sabbatie 20 februari 1618.
42. Idem.
43. Idem.
44. RAW inv.nr.97: sabbati 3 maart 1618.
45. Idem.
46. Idem.
47. RAW inv.nr.97: 9 maart 1618.
48. Zie proces tegen de twee hierna volgende delinquenten.
49. RAW inv.nr.97: 27 maart 1818. Zie ook tekst 1.

50. GAW inv.nr.39.
51. GAW inv.nr.241.
52. RAW inv.nr.97: ongedateerde eis, genotuleerd tussen
9 en 27 maart 1618.
53. Idem.
54. RAW inv.nr.97: 27 maart 1618.
55. GAW inv.nr.241.
56. GAW inv.nr.39.
57. RAW inv.nr.97: 27 maart 1628.
58. GAW inv.nr.39.
59. GAW inv.nr.249 folio 23. Zie ook tekst 2.
60. RAW inv.nr.134. Zie ook tekst 3.
61. Idem.
62. RAW inv.nr.97: 30 mei 1628.
63. RAW inv.nr.97: 2 juni 1628.
64. GAW inv.nr.249 folio 25.
65. GAW inv.nr.39.
66. Alle beschreven gegevens zijn afkomstig uit het indi-
viduele proces-dossier. RAW inv.nr.135: 21 mei 1630.
67. RAW inv.nr.135: 5 juni 1630. Zie ook tekst 4.
68. RAW inv.nr.97: 14 juni 1630.
69. RAW inv.nr.97: 15 juni 1630.
70. GAW inv.nr.39.
71. GAW inv.nr.251.
72. RAW inv.nr.97: 15 december 1656 e.v.
73. RAW inv.nr.97: 5 januari 1657. Zie ook tekst 5.
74. RAW inv.nr.97: 5 januari 1657.
75. RAW inv.nr.97: tussen 5 januari en 8 januari 1657.
76. RAW inv.nr.97: 8 januari 1657.
77. RAW inv.nr.179: 6 januari 1657.
78. Het bevat slechts één stuk (zie noot 6).
79. GAW inv.nr.40.
80. GAW inv.nr.288: folio 13 versus.
81. Idem.
82. GAW inv.nr.288: folio 18 versus.
83. RAW inv.nr.203: extract utte criminele rolle gehouden
voor wethouderen der heerlijckheijt Wouw (3 juni 1692)
84. Idem.
85. Idem.
86. RAW inv.nr.98. Vonnis 20 september 1692.
87. Idem.

88. GAW inv.nr.74.
89. GAW inv.nr.333 folio 28 versus.
90. A.Delahaye, Criminele verhalen uit Nassau-Brabant, Publikatie nr.25 van het streekarchivariaat Nassau-Brabant, 1974, p.53-55.
91. RAW inv.nr.98: 5 juni 1711.
92. Idem.
93. Idem.
94. RAW inv.nr.222.
95. RAW inv.nr.222: 28 en 29 januari 1711.
96. Idem.
97. Tegen deze vorster zijn verschillende processen gevoerd, onder meer vanwege het laten ontsnappen van gevangenen.
98. RAW inv.nr.222: 6, 7 en 8 mei 1711. De vorster werd hier later voor veroordeeld.
99. RAW inv.nr.222: 17 mei 1711.
100. RAW inv.nr.222: 10 mei 1711.
101. RAW inv.nr.222: 17 mei 1711. Zie tekst 6.
102. GAW inv.nr.71.
103. GAW inv.nr.71: 17 december 1710.
104. GAW inv.nr.71: 18 mei 1711.
105. GAW inv.nr.360: folio 70 versus.
106. RAW inv.nr.98: 5 juni 1711.
107. GAW inv.nr.222.
108. GAW inv.nr.360. RAW inv.nr.222: 10 juli 1717.
109. Idem.
110. De bekentenis is integraal opgenomen in het vonnis van 10 juli 1717.
111. RAW inv.nr.222: 10 juli 1717.
112. RAW inv.nr.238: 7 juli 1717.
113. RAW inv.nr.228. Criminele tight ende aenspraecke.
114. Idem.
115. Idem.
116. RAW inv.nr.222: 10 juli 1717. Zie hiervoor het eerder beschreven vonnis.
117. GAW inv.nr.72.
118. RAW inv.nr.238.
119. GAW inv.nr.371. Folio 63 versus.
120. GAW inv.nr.371. Folio 64 versus.
121. GAW inv.nr.371. Folio 70 versus en folio 71.

- 122.GAW inv.nr.371. Folio 75 versus.
- 123.RAW inv.nr.260: criminele ticht en eis.
- 124.RAW inv.nr.260: nr.21 d.d.3-2-1731, onbekend is waar-
uit de tortuur bestaan heeft.
- 125.RAW inv.nr.98: 17-2-1731.
- 126.RAW inv.nr.260.
- 127.RAW inv.nr.260: nrs.4 en 5.
- 128.RAW inv.nr.260: nr.8.
- 129.RAW inv.nr.260: nr.1.
- 130.Idem
- 131.RAW inv.nr.98: 17-2-1731.
- 132.RAW inv.nr.98: 8-3-1731.
- 133.GAW inv.nr.48: 17-2-1731.
- 134.GAW inv.nr.48: 20-2-1731.
- 135.GAW inv.nr.399.
- 136.Idem.
- 137.Idem.
- 138.Idem.
- 139.GAW inv.nr.48: 9-5-1731.
- 140.GAW inv.nr.49: 25-1-1734. De brief zelf is niet be-
waard gebleven.
- 141.GAW inv.nr.48: 15-5-1731.
- 142.GAW inv.nr.49: 3-9-1731.
- 143.Voor een uitvoerige uiteenzetting van dit proces als-
mede de gebruikte bronnen: W.Reijnders: het proces
tegen Tanneke Driessen van den Bergh te Wouw in 1736-
1737, in: de Ghulden Roos 1986.
- 144.Zie hoofdstuk Beschouwingen.
- 145.RAW inv.nr.292: 5 en 6.
- 146.RAW inv.nr.292: nr.1.
- 147.RAW inv.nr.292: criminele eis en conclusie. De nu
volgende gegevens zijn hieruit afkomstig.
- 148.RAW inv.nr.100: 26 april 1790.
- 149.RAW inv.nr.292. De complete concept-tekst werd door
hem opgesteld en zij werd door de schepenbank bijna
integraal overgenomen.
- 150.GAW inv.nr.59.
- 151.GAW inv.nr.59: 8-12-1789.
- 152.GAW inv.nr.59: 26-4-1790.
- 153.GAW inv.nr.59: 28-4-1790.
- 154.GAW inv.nr.59: 3-5-1790.

- 155.GAW inv.nr.59: 3-5-1790.
156.GAW inv.nr.59: 10-5-1790.
157.Idem
158.GAW inv.nr.496.
159.Idem.
160.GAW inv.nr.497.
161.RAW inv.nr.303: nr.1. Een extract uit het doopregister van Rees is als bewijsstuk door de drossaard aangevoerd.
162.RAW inv.nr.303: Criminele eis en conclusie.
163.RAW inv.nr.303: Een zeer omvangrijk procesdossier van de delinquent is aanwezig.
164.RAW inv.nr.100: 21-8-1801. De bende ontstond tenminste uit de volgende leden: Johannes Kramer, Doris Smits, Maria Smits, Pipe Lagaij, Jan Freriks, Roode Nijs, Barthelemeij Annis of Arij de Waal, Jan Roos, zijn vrouw Bebet, Joseph Frist, Peer Battu, Petra Catharina Sonnevil met haar kinderen, Joseph Francois, Petronella Voermans, Mie de meid, Jan van Geel, Adriaan Rommens, Zwarte Toon, Jan den engelschen Heer, Piet de tortuur en ook Bernardus Boskam.
165.RAW inv.nr.100: 21-8-1801.
166.Petronella Voermans werd tot strenge geseling, brandmerking en 25 jaar tuchthuis veroordeeld. Joseph Francois wist uit zijn gevangenschap te ontvluchten. Maria Smits, slechts 12 jaar oud, werd voor eeuwig verbannen. De processen tegen Jan van Geel en Adriaan Rommens, beide afkomstig uit Wouw, lopen nog als het vonnisboek ineens stopt op 21 april 1803.
167.RAW inv.nr.100.
168.RAW inv.nr.100: 21-8-1801.
169.GAW inv.nr.66: 21-8-1801.
170.GAW inv.nr.66: 26-8-1801.
171.GAW inv.nr.66: 30-8-1801.
172.Idem.
173.GAW inv.nr.66:11-9-1801.
174.Idem.
175.Idem.
176.RAW inv.nr.204: 20 april 1801.
177.RAW inv.nr.304.Interrogaterien nr.2: 10 augustus 1800.
178.RAW inv.nr.304.Interrogaterien nr.3: 12 februari 1801.

- 179.RAW inv.nr.304.Interrogaterien nr.4: 16 februari 1801.
180.RAW inv.nr.304.Interrogaterien nr.5: 20 februari 1801.
181.RAW inv.nr.304.Interrogaterien nr.7: 11 maart 1801.
182.RAW inv.nr.304.Interrogaterien nr.8: 23 maart 1801.
183. RAW inv.nr.304.Interrogaterien nr.9: 8 april 1801.
184.RAW inv.nr.304: 15 juni 1801.
185 RAW inv.nr.304: 27 juli 1801.
186.RAW inv.nr.304: 11 augustus 1801.
187.RAW inv.nr.100: 21 augustus 1801. De perikelen rondom de teraardebestelling zijn te vinden bij het proces van Boskam.
188.RAW inv.nr.100: 21 augustus 1801. Zie ook het proces tegen Boskam.
189.GAW inv.nr.518.
190.Idem.
191.GAW inv.nr.519.
192.J.G.van Dillen, Van rijkdom en regenten, Den Haag, 1970, p.308.
193.Alle gegevens worden ontleend aan A.Delahaye, Woide... die Wouda. Wouw 1980, p.159-185.
194.W.A.van Ham, Bestuur en Rechtspraak te Bergen op Zoom, Bergen op Zoom 1976, p.47.
195.van Haastert p.57.
196.Idem.
197.Zie tekst 4.
198.A.Hallema, Het Bredase tuchthuis in de eerste helft van de 18e eeuw. In Oranjeboom XII (1959) p.82-83.
199.Adriaan Goortsse van Ackeren. RAW inv.nr.266.
200.Jan Mattheijse Meuwsen. RAW inv.nr.273 en RAW inv.nr. 99.
201.Pieter Braat. RAW inv.nr.100.
202.Adriaen Rommens alias Jan Knul, geboren te Rucphen. RAW inv.nr.305.
203.Jan van Geel, geboren te Nispen. RAW inv.nr.306.
204.GAW inv.nr.68: 8 en 10 juni 1803.
205.GAW inv.nr.68: 26 december 1803.
206.Jan Cornelis Hoechars, Jan Lauwreij's Dielen, Elisabeth Teunisse, Tanneke Driessen van den Bergh, Jelis Mels, Bernardus Boskam en Johannes Kramer.
207.Vincent Jansen had een brandmerk van Breda en Jan Snoeckx had een brandmerk van Brussel.

208. Van Haastert p.62.
209. Willem Pauwels was 21 jaar. Jan Cornelis Hoechars en Jan Lauwreij's Dielen waren beiden jeugdig terwijl Elisabeth Teunisse 21 jaar oud was.
210. Zie noot 39 aangevuld met Jan Snoeckx die 26 jaar was, Willem Jansen die 23 jaar was. Tanneke Driessen van den Bergh en Jelis Mels die beiden 18 jaar waren.
211. Bernardus Boskam was 35 en Johannes Kramer was 50 jaar
212. RAw inv.nr.97: 27 maart 1628.
213. Het proces tegen Jan Mertens duurde anderhalve maand, evenals dat van Jan Janss, Vincent Jansen, Adriaen Willems en Willem Pauwels. Het proces tegen Jan Janssen Hallemans duurde zesentwintig dagen. Jan Cornelis Hoechars en Jan Lauwreij's Dielen, Francis de Wolff, Jan Snoeckx en Willem Jansen zaten ongeveer een maand in hechtenis, terwijl Jan Janssen van Castel na vierentwintig dagen al geëxecuteerd werd.
214. Het proces tegen Jelis Mels duurde zes maanden en tegen Bernardus Boskam en Johannes Kramer werd zeven maanden geprocedeerd.
215. S.J. Fockema Andrea, De Nederlandse Staat onder de Republiek. Amsterdam 1961, p.135.
216. Zie de processen tegen Jan Mertens, Jan Janss, Vincent Jansen, Adriaen Willems, Willem Pauwels, Elisabeth Teunisse, Francis de Wolff, Jan Snoeckx, Willem Jansen en Tanneke Driessen van den Bergh.
217. Adriaen Jansen van Princenlant.
218. Jan Janssen Hallemans, Jan Cornelis Hoechars en Jan Lauwreij's Dielen.
219. Faber p.111.
220. Jelis Mels, Bernardus Boskam en Johannes Kramer.
221. Van Haastert p.76.
222. Faber p.124.
223. Van Haastert p.81.
224. In Breda werden door ophanging 59 personen ter dood gebracht waarbij echter wel twee vrouwen waren. Van Haastert p.81.
225. H. Jelgersma. Galgebergen en Galgevelden. Zutphen 1978. p.9.
226. Idem.
227. Processen tegen Jan Cornelis Hoechars, Jan Lauwreij's Dielen en Jan Janssen van Castel.

228. De kwartieren waren: Oostelaar, Westelaar, Heerel en Spellestraet. Van de Langendijck werden geen mannen opgeroepen omdat dit kwartier een aparte jurisdictie vormde.
229. Jelgersma p.8.
230. Uitgezonderd de lichamen van Bernardus Boskam en Johannes Kramer die op grond van de nieuwe wetgeving wel begraven werden, zij het op het galgeveld.
231. Jelgersma p.9.
232. RAW inv.nr.228: criminele tight en aenspraecke.
233. RAW inv.nr.98: 20 september 1692.
234. Van Haastert p.89.
235. Zie samenvatting van het proces.
236. GAW inv.nr.360.
237. Zie noot 1.
238. GAW inv.nr.49, 25 januari 1734.
239. GAW inv.nr.405.
240. GAW inv.nr.48: 1 augustus 1737.
241. RAW inv.nrs.100a-314.
242. RAW inv.nrs. 97-100.
243. Faber p.151-208.
244. Zie tabel bij Faber p.161-162.
245. De periode 1680-1811 werd door hem bestudeerd.
246. L.Th.Maes, De criminaliteit te Antwerpen in de 18e eeuw in: BMGN 93 (1978) p.325-331.

